

گزارش:

همایش بین‌المللی گفت‌وگوی تمدنها

اشاره:

مبحث "گفت‌وگوی تمدنها" که نخستین بار از سوی سید محمد خاتمی، رئیس جمهور کشورمان در مرداد ماه ۱۳۷۶ ارائه شد، نقطه مقابل اندیشه "برخورد تمدنهای" نظریه‌پرداز آمریکایی، "ساموئل هانتینگتون" بود. این موضوع که در مدت زمانی کوتاه، توجه بسیاری از اندیشمندان و دولتمردان را به خود معطوف داشت، بر مفادی تکیه دارد که آقای خاتمی در طول سالهای اخیر آنها را برشمرده است.

همایش بین‌المللی "گفت‌وگوی تمدنها"، به همت مؤسسه مطالعات اسلامی لندن (وابسته به مرکز اسلامی انگلیس) در تاریخ ۶ و ۷ آبان ماه ۱۳۷۹ (۲۷ و ۲۸ اکتبر ۲۰۰۰) در لندن برگزار شد و این موضوع را با مشارکت اندیشمندان ایرانی و خارجی به بحث نهاد. برای آگاهی خوانندگان از مفاد و محتوای مباحث و سخنرانی‌ها، چکیده آنها ارائه می‌شود.

مراسم افتتاحیه

سخنرانی حجت‌الاسلام صفوی*

در آغاز این همایش، حجت‌الاسلام والمسلمین سیدسلیمان صفوی، مسؤول برگزاری همایش، با بیان توضیحاتی پیرامون علت و چگونگی برگزاری این همایش اظهار داشت:

«پس از طرح مسأله گفت‌وگوی

تمدن‌ها، آقای سید محمد خاتمی،

رئیس جمهوری اسلامی ایران که

در برابر نظریه ساموئل هانتینگتون

مطرح شد، به نظر رسید که یک کار

علمی در خارج از کشور انجام شود

تا فارغ از جنبه‌های تبلیغی، ابعاد

مختلف گفت‌وگوی تمدن‌ها با یک

نگرش علمی و در محیطی

آکادمیک، توسط متخصصان

بین‌المللی مورد بررسی قرار گیرد.»

وی افزود:

«در خرداد ۱۳۷۸ دبیرخانه

همایش بین‌المللی "گفت‌وگوی

تمدن‌ها" توسط مؤسسه مطالعات

اسلامی تأسیس شد و در طول این

مدت، هزاران پست الکترونیکی و

صدها نامه با دانشگاه‌های اروپا،

آمریکا و خاورمیانه مبادله گردید که این مکاتبات، براساس قرارداد مشارکت علمی با وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری، بر عهده وزارتخانه مذکور بود. در این مدت، حدود ۵۵ مقاله از دانشگاه‌های ایران، اروپا و آمریکا دریافت گردید که در مجموع حدود ۴۵ مورد از مقالات رسیده مورد تأیید قرار گرفت و از این میان، ۱۶ مقاله برای ارائه در همایش انتخاب شد.»

قرائت پیام جیان‌دومنیکوپیکو**

پیام آقای جیان‌دومنیکوپیکو توسط

دکتر کاوه لطف‌الله افراسیابی خوانده شد.

وی خطاب به شرکت‌کنندگان در همایش

بین‌المللی "گفت‌وگوی تمدن‌ها"، چنین گفت:

«دهه گذشته، با کنکاشی فعال

در یافتن دشمن جدید آغاز شد و

پایان جنگ سرد را با نبود دشمن

مواجه کرد. بنابراین، کسانی تلاش

* رئیس مؤسسه مطالعات اسلامی لندن.

** نماینده کوفی عنان (دبیر کل سازمان ملل

متحد) در موضوع گفت‌وگوی تمدن‌ها.

شود تمدنها قرآن کریم است، اظهار داشت:

«خداوند در قرآن کریم می‌گوید:
بگو ای صاحبان کتاب، بیایید تا بر
یک عقیده مشترک گردیم آییم که
جز خدا نپرستیم و برای خدا
شریکی شناسیم و یکدیگر را به
جای خدا، به خدایی نپذیریم.»

رئیس مرکز اسلامی انگلیس در مورد
مفهوم گفت‌وگو گفت:

«(۱) مفهوم گفت‌وگو، تبادل
منطقی افکار و اندیشه‌هاست.»

«(۲) پایه‌های اصلی تبادل منطقی
و مفید اندیشه‌ها، دو عنصر "گفت"
و "شنود" است که بر همین اساس،
واژه "گفت و شنود" به‌عنوان جایگزین
واژه "گفت‌وگو" پیشنهاد می‌شود.»

وی سپس به تعریف "گفت و شنود
تمدنها" پرداخت و گفت:

«گفت و شنود تمدنها یعنی:
تبیین و تبادل منطقی و مفید آرا و
اندیشه‌ها در زمینه مفهوم زندگی و
ملاکهای زندگی بهتر و روشهای
کاربردی دستیابی به آن.»

* رئیس مرکز اسلامی انگلیس.

کردند تا دشمن جدیدی بیابند و یا
شاید بهتر است بگوییم، بیافرینند.
به نظر می‌رسد که نظریه برخورد
تمدنها پاسخی است به نیاز کسانی
که ضرورت وجود دشمن را حس
می‌کنند.»

در بخش دیگری از این پیام آمده است:
«در ابتدای دهه گذشته، جست
و جوی کشف دشمن، منتهی به
تلاش برای یافتن یک ملت، یک
فرهنگ و یک مذهب، به‌عنوان
دشمنی سهل‌الوصول شد.»
وی افزود:

«شاید در انتهای این دهه،
اندیشه گفت‌وگوی میان تمدنها،
یافتن دشمن اصلی را آسان کند که
به جرأت می‌توان گفت دشمن هر
ملتی، بلکه دشمن کل نژاد بشری،
عدم تسامح است.»

سخنرانی آیت الله محسن اراکی*

آیت الله محسن اراکی به‌عنوان سخنران
اول این همایش، ضمن اشاره به این امر که
مطرح‌کننده اصلی شعار گفت‌وگوی میان
اندیشمندان و سرچشمه اندیشه گفت و

آیت‌الله اراکی درباره "چگونگی" گفت و شنود تمدن‌ها، گفت:

«اول اینکه، انتقال اندیشه و فرهنگ یکی از مهمترین نتایج گفت و شنود تمدنهاست و در حقیقت، هدف اصلی از گفت و شنود، انتقال اندیشه‌های برتر به جوامع و ملت‌های دیگر، با تبیین و تبادل اندیشه‌ها و آرمان‌های برتر بین ملت‌هاست. دوم اینکه، از میان شیوه‌های فوق، خطرناکترین آنها شیوه فریب و تزویر است. با شیوه فریب و تزویر، باطل و زشتی در قالبی دروغین به‌عنوان حقیقت و نیکی قلمداد می‌شود و بدین طریق، انسان‌های تشنه نیکی به حقیقت، از دست‌یابی به آن بازداشته می‌شوند و دست‌آخر این‌که، تهاجم فرهنگی، نسقطه مقابل گفت و شنود تمدنهاست. در تهاجم فرهنگی، هدف، دستیابی به حقیقت یا نشر و ترویج حقیقت نیست، بلکه هدف، به بند کشیدن اندیشه طرف مقابل و سیطره بر او با ابزار فرهنگی است، درحالی‌که در "گفت و شنود تمدنها"

، هدف، تبیین و گسترش حقیقت و نیکی است.»

سخنرانی ارنست ولف کازو*

وی سخنرانی خود را چنین آغاز کرد: «از زمانی که گیبون اثر مشهور خود ظهور و سقوط امپراتوری رم را منتشر ساخت، ظهور و سقوط تمدن به یک موضوع کلاسیک در تاریخ نگاری اروپایی تبدیل گردید. کتاب ظهور و سقوط گیبون به مقوله‌ای نمونه تبدیل شد که توسط بسیاری از مورخان و فلاسفه تاریخ پی‌گرفته شد. از آن‌جایی که تمدن مقوله‌ای کلاسیک، یعنی امر عالی ولی مرده است، یا اینکه تمدن به امپراتوری زنده و حاکم اطلاق می‌شود، اندیشه گفت‌وگویی تمدنها می‌تواند بسیار مبهم باشد.»

وی با اشاره به این امر که دلیل عدم امکان گفت‌وگو، عدم فرض برابری تمدنهاست، گفت:

«برای داشتن گفت‌وگو، دو وجه

* پژوهشگر دانشگاه آمریکایی قاهره.

می‌انجامد. اول، بحث بر خورد تمدنها میان دو دشمن و رقیب و دوم، منتهی به گفت‌وگو میان دو نظام ارزشی که نه تنها میراث مشترکی دارند (توحید ابراهیمی)، بلکه تاکنون به تکامل یکدیگر در طی قرون کمک کرده‌اند. یکی، پارادایم مسبتی بر نزاعی که به وسیله "ساموئل هانتینگتون" شهرت یافت و دیگری آقای محمد خاتمی، رئیس‌جمهور کنونی ایران که طرفدار راه آشتی است.

سخنرانی محمدرضا هاشمی**

وی سخنرانی خود را با بحثی دربارهٔ موقعیت و نقش برجستهٔ اسلام در برقراری تمدن جهانی در دوران قرون وسطی (عصر تاریکی) در اروپا آغاز کرد و گفت: «این امر تقریباً به‌طور عام مورد توافق اندیشمندان و محققان بی طرف غربی قرار دارد.»

* استادیار علوم سیاسی ادیان کالج آمریکا.

** مدیر امور بین‌المللی دانشگاه فردوسی مشهد.

برابر لازم است. این وضعیت، مزیت قرن بیستم و به یقین، قرن بیست و یکم است. مسأله، اذعان به وجود تمدنهای گوناگون، کهنه و نو که هر یک شیوه و کیفیتهای محتوم زیستی خود را در تاریخ دارند می‌باشد. بنابراین یک نوآوری در فلسفهٔ کهن تاریخ در شکلی نو وجود دارد.»

وی سپس افزود:

«این تحقیق می‌خواهد نشان دهد که ما در مرحلهٔ گذار از مدل ظهور و سقوط به مدل گفت‌وگو، اگر نه گفت‌وگو تمدنها هستیم. تأثیرات این امر به مفهوم وسیعی موجب درک جدیدی از جامعهٔ مدنی و دست‌آوردهای فرهنگی به وسیلهٔ انسانها با ملیتها و نموده‌های فرهنگی متفاوت است.»

سخنرانی مقتدرخان*

این سخنران در مورد گفت‌وگو میان اسلام و غرب گفت:

«گفت‌وگو طولانی میان اسلام و غرب، ضرورتاً به دو نمونه

گفت‌وگویی بین تمدنها به کار بسته شده‌اند از دو ویژگی اصلی برخوردارند. اول این که، فعالیت‌ها بیش از آن که اجرایی باشند، بار فلسفی و نظری دارند و دوم، تأکید بیشتر بر جنبهٔ بین‌المللی این فعالیتها است.»

وی با آنکه موارد بالا را با دیدی مثبت ارزیابی می‌کرد، اعتقاد داشت:

«اندیشه می‌تواند منتهی به نتایج مثبت تری شده، حضور مردم در این تلاش را تسهیل کرده و وارد زندگی روزمرهٔ مردم شود. این مقوله باید در مراحل آغازین خود مورد قبول واقع شده و بخش درونی نظام گردد تا در نتیجه بتواند در صحنه‌های بین‌المللی نیز مؤثر افتد. با در نظر گرفتن نکات بالا برای ایران ضروری است که یک راهبرد ترسیم شود.»

وی در پایان سخنانش، به جنبه‌هایی از این راهبرد اشاره کرد.

* مدیر امور بین‌المللی مرکز گفت‌وگویی تمدنها، در تهران.

وی سپس در ادامه این بحث گفت:
«گفت‌وگویی تمدنها باید بر روی پایه‌هایی محکم استوار گردد. از این رو ضرورت بیشتری وجود دارد تا در ابتدا این پایه‌ها مورد شناسایی قرار گیرند. در این مورد سه ویژگی متصل به هم مطرح است: کامل بودن، محدود به زمان نبودن و جهان شمول بودن؛ که همگی این موارد می‌توانند به‌عنوان پایه‌های این گفت‌وگو شناخته شوند. علاوه بر آن، وسایل و ابزارهای گفت‌وگو در اسلام از طریق منابعی نشأت گرفته‌اند که مبتنی بر آیات قرآن و سنن پیامبر (ص) و ائمه (ع) است.»

سخنرانی سیدمسعود موسوی شفاپی*

وی با ذکر این واقعیت که هم اکنون دو سال از زمانی که مجمع عمومی سازمان ملل به اتفاق آرا موافقت کرد تا سال ۲۰۰۱ به نام "سال گفت‌وگویی تمدنها" خوانده شود، می‌گذرد، گفت:

«اکثر فعالیت‌هایی که برای گسترش و تقویت اندیشه و مفهوم

کسب استقلال نیز اثرات فرهنگی،
فکری و سیاسی آن برای مدت‌های
طولانی در این کشورها باقی مانده
است.»

سخنرانی حمید رضا نیک‌بخت**

وی در مورد اثرات حقوقی گفت‌وگو
گفت:

«آنچه که من اعتقاد دارم برخی
از اصول مرتبط با کارکردهای
حقوقی و قضایی در ملت‌های
تمدن می‌باشد. و به همین دلیل
ایدئولوژی، بخشهایی از نظام
حقوقی کشورهایی چون مصر،
ایتالیا، ایران و یونان به‌عنوان
نمایندگان چهار تمدن باستانی و یا
در بحثی کلی‌تر، کشورهای عمده
تمدن غربی و اسلامی را مورد
بررسی قرار داده‌ام.»

وی سپس با توجه به حقوق رم باستان

* عضو دپارتمان سیاست‌های جهانی دانشگاه
کاتولیک آمریکا.

** استاد یار حقوق و مدیر امور بین‌المللی
دانشگاه شهید بهشتی تهران.

سخنرانی اعجاز اکرم*

سخنران ابتدا در مورد سه محدوده
مشخص این گفت‌وگوها به بحث پرداخت و
گفت:

«زمینه‌های روشنفکری،
راهبردی و فرهنگی می‌باشد.
بخشهایی از این گفت‌وگو اساساً
شبهاتی به گفت‌وگو ندارد. زیرا در
مکانی پرتخصص واقع می‌شوند که
شکافی عمیق از نظر قدرت بین
غرب و بقیه دنیا وجود دارد.
مدرنیته، مدرن‌گرایی و مدرن‌بودن
بخشی از مراحل و عملکردهای
این گفت‌وگو را تشکیل می‌دهند.
اینها دسته‌بندی‌هایی هستند که به
ما کمک می‌کنند تا گفت‌وگو را
به‌عنوان یک روند و پدیده بتوانیم
درک کنیم.»

پس از بیان پایه‌های نظری موضوع، وی
اظهار داشت:

«هندوستان و پاکستان،
نخستین مواجهه شوندگان با تمدن
غرب "مدرن"، در نتیجه حاکمیت
استعماری محدود کننده به وجود
آمدند، به گونه‌یی که حتی پس از

فروپاشی امپراتوری رم و تحول تدریجی اروپا پدیدار شد. وی به نقش عمده اسلام در خدمت به بشریت اشاره کرد و گفت:

«پیام اسلام به عنوان سومین مذهب تسوئیدی جهان، پیام برادری جهانی بود. بدین ترتیب، در حالی که اسلام تلاش داشت تا اساس پیامهای یهودیت و مسیحیت را با یکدیگر ادغام نماید، پیام جهانی اسلام به همراه توسعه‌ای که در علوم و فلسفه پیدا کرده بود، به عنوان پلی حیاتی مابین دوره سده‌های میانه و رنسانس عمل نمود.»

وی سپس افزود:

«در واقع رنسانس اسلامی در فاصله قرنهای هشتم تا دوازدهم میلادی بود که بیشترین نقش را در کمک به اروپا برای بیداری این قاره از دوره هزار ساله قرون وسطی داشت. غرب تلاش دارد تا اسلام را به عنوان تمدنی معرفی کند که توانست تنها منتقل کننده دانش

و فقه اسلامی، بنیادهای مورد نظر خود را چنین بیان کرد:

«فرضیه برائت، لزوم انطباق همه مجازاتها بر اساس قانون، اصل عدم عطف به ماسبق، اصل محترم شمردن قرارداد و یا اجبار به تعهد و به قول، اصل آزادی قرارداد، آزادی انسدیشه، وجدان و مذهب و مخالفت با برده داری.»

آقای نیک‌بخت سپس چنین نتیجه‌گیری کرد که همه ملت‌های تحت قلمرو تمدنهای مختلف اگر به طور مشترک این اصول را به عنوان بنیاد تصمیم‌گیری‌های قضایی، حقوقی و فلسفه‌های علمی به کار گیرند، توسط آنان با یکدیگر همانند و متشابه خواهند شد؛ افزون بر آن، با این اصول همه این مکاتب حقوقی در جهت احترام به شأن و حد اعلای حقوق بشر و ایجاد عدالت، صلح و آسایش برای افراد و زندگی اجتماعی مردم هدفی مشترک پیدا می‌کنند.

سخنرانی غلام‌رضا وطن‌پرست*

سخنران ضمن تشریح خدمات تمدن اسلامی به تمدن اروپایی، معتقد بود که این امر به عنوان یک حد فاصل در دوران پس از

* استادیار تاریخ دانشگاه شیراز.

یک موضوع مطلقاً همانند و یا کاملاً متفاوت بررسی نماییم. می‌توان از مقوله‌ی مذاکره استفاده کرد و توضیح داد که چگونه در یک گفت‌وگو شخصیت شرکت کنندگان در آن، به واسطه‌ی اعطای هزینه‌های اقامت و زندگی از سوی یکی از طرفهای بحث به دیگری مورد مصالحه قرار نمی‌گیرد، ولو به بهانه‌ی تداوم گفت‌وگوها.»

وی سپس افزود:

«این الگوی خوبی است تا بدین طریق رابطه‌ی بین فرهنگها توضیح داده شود. به علاوه، این امر برتری دیگری هم در برداشته و موجب خواهد شد تا دو فرهنگ طرف بحث، به یکدیگر نگاه محترمانه‌ای داشته باشند.»

وی سپس با طرح این سؤال که آیا این موضوع به این معناست که همه‌ی فرهنگها با یکدیگر مساوی هستند، گفت:

«البسته این‌طور نیست و معیارهای خوبی وجود دارند که

تمدن یونان به تمدن مسیحیت باشد. درحالی‌که چنین پیش فرضی صحیح نمی‌باشد و متفکران مسلمان، به‌ویژه ایرانیان، توانستند با ایجاد عرصه‌های جدید در همه‌ی زمینه‌ها، بسترهای تازه‌ای را برای نظریه‌های مختلف در همه‌ی علوم فراهم سازند.»

سخنرانی الیور لیمن*

وی با یادآوری این نکته که تأثیر یک فرهنگ بر دیگری و یا رشد و نمو یک فرهنگ از درون فرهنگ دیگر می‌تواند امری مشکل‌زا باشد، گفت:

«به‌عنوان مثال شرق شناسی،

اسلام را مدام به‌عنوان فرهنگی که

مدیون فرهنگهای دیگر است،

پیش از آنکه آن را به خاطر جایگاه

خودش مورد توجه قرار دهد،

می‌نگرد. چنین امری اهانت بزرگی

به اسلام است. از سوی دیگر،

آشکارا یک ارتباط قوی میان

اسلام و تمدنهای زائیده شده از آن

وجود دارد. با این همه ما نباید

ارتباطات میان تمدنها را به‌عنوان

* پروفیسور فلسفه در دانشگاه کنتاکی آمریکا.

قادرند بین فرهنگ‌های مختلف تمایز قایل شده و برخی را نسبت به دیگران با ارزشتر ارزیابی نمایند. البته استفاده از مذاکره، به معنای تمایز نیست.»

وی سپس خاطرنشان کرد که این منطق شیوه‌ای برتر را برای درک روابط فرهنگها در مقایسه با دیگر نظریات موجود فراهم می‌کند.

سخنرانی شیوین هانتر*

وی در ابتدای سخنرانی خود چنین گفت: «زمانی که [منشور] سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۵ امضا شد، بیشتر کشورهایی که اکنون عضو آن هستند یا مستعمره بودند و یا تحت فشار شدید خارجی قرار داشتند، بنابراین، آنان هیچ نقشی در تصویب مقررات نظام بین‌المللی نداشتند و منافع آنان واقعاً مورد توجه قرار نگرفت. از این روی طبیعی است که این دولت‌ها برای نیم قرن در حال تلاش باشند تا جنبه‌های تبعیض‌آمیز نظام بین‌المللی را تغییر دهند. در فاصله دهه پنجاه تا هفتاد میلادی این

تلاشها بیشتر معطوف به موضوعات مربوط به استقلال سیاسی و اقتصادی و تلاش برای تغییر نظام سیاسی بین‌المللی بود.» وی سپس افزود:

«با این همه در دهه هشتاد فرهنگ و موضوعات ارزشی اهمیت بیشتری یافتند و این روند در دهه نود به دنبال فروپاشی شوروی شدت بیشتری یافت. امروز موضوعات فرهنگی و تمدنی، عناصر اصلی گفتمان بین‌المللی و روابط بین دولتی و فرادولتی را تشکیل می‌دهد.»

سخنرانی نازوسیم**

سخنران ابتدا دیدگاه هانتینگتون را که مدعی است به زودی میان تمدنهای مسیحیت و اسلام درگیری بزرگی روی خواهد داد، به نقد کشانید و گفت:

«ادعای هانتینگتون جنبه‌ای

- * مدیر برنامه اسلام در مرکز مطالعه اسلام و روابط مسیحیان و مسلمانان در آمریکا.
- ** پژوهشگر دانشگاه هال انگلستان.

مدارا در اروپا، تاریخ دو حکومت
توتالیترو موقعیت ویژه‌ای که در اثر
آنها در جمهوری فدرال آلمان امروزی
حاصل شده است، مطلع باشند.»
وی سپس افزود:

«بنابراین باید توجه داشت که
فرایند گفت‌وگو در خلأ اتفاق
نمی‌افتد، بلکه در عرصه دیدگاه
معینی در ذهن واقع می‌شود. تضاد
خاطرات بین طرفین گفت‌وگو و نیز
در سطوح مختلف آن می‌تواند با
بهره‌گیری از این فرضیه توضیح
داده شود.»

ویدا احمدی**

سخنران با تأکید بر اهمیت انسان
به‌عنوان برترین مخلوق و کیفیتی بی‌همتا
که خالق تمدن است، گفت:

«امید است این بحث،
مشارکتی فروتنانه برای به نتیجه
رساندن دیالوگ تمدنها باشد.»

* پروفیسور علوم مذهبی دانشگاه پادربرن
آلمان.

** پژوهشگر دانشگاه فردوسی مشهد.

استراتژیک دارد و نکات و افراض
بسیاری در آن نهفته است.»
وی سپس افزود:

«اروپا در گذشته سابقه‌ای
سرشار از ارتباط و تبادل اطلاعات
در زمینه‌های مختلف با دنیای
اسلام داشته است. هر دو تمدن از
یکدیگر چیزهای زیادی
آموخته‌اند. مسلمانان پیروان ادیان
مسیحیت و یهودیت را اهل کتاب
می‌نامند و پیامبران منتسب به این
ادیان را و هم‌چنین کتابهای آسمانی
آنها را قبول داشته و به رسمیت
می‌شناسند. پس، القای برخورد
بین آنها چیزی جز یک برنامه
نمی‌تواند باشد.»

ولف دی احمد اریس*

وی با اشاره به وقایع شکل‌گیری
حکومت‌های توتالیترو و تاریخ اندیشه در
آلمان گفت:

«برخی ملاحظات ممکن است
تنها برای آن دسته از افراد بیگانه قابل
فهم باشد که از توسعه‌های تاریخی که
شامل تاریخ اقلیتها، تاریخ اندیشه

وی از اهمیت گفتار و ارتباط آن با "لوگوس" و آرمان انسان کامل سخن گفت و افزود:

«گفتار به عنوان ظهور خرد و عشق و انسان به مثابه مخلوق مسئول، به عنوان محصول برخورداری از عشق و خرد در نظر گرفته شده است. دین، قدرتمندترین منبعی است که انسان را به سوی فلسفه و عرفان فرا می‌خواند. فلسفه، استناد مفهوم دیالکتیک و گفت‌وگو به عنوان نتیجه آن، سوق یافتن به مفاهیم "وحدت در عین کثرت" و "کثرت در عین وحدت"، تلاشی است برای برطرف کردن تضادهای زندگی، به نحوی که انسان بتواند به کمال برسد. عرفان با وحدت وجود به عنوان مفهوم محوری آن، تضادهای زندگی انسان را با آغاز گفت‌وگویی دوستانه حل می‌کند و او را با جنبشی الهام گرفته از عشق بارور می‌سازد.»

نظام‌الدین فقیه*

سخنران با اشاره به غنای فرهنگی و علمی در ادبیات ایران گفت:

«مولانا جلال‌الدین مولوی، یکی از بزرگترین دانشمندان ایرانی، نظریه پرداز و فیلسوف، زبانی شاعرانه را برای بیان مفاهیم و نظریه‌های علمی و فلسفی خود اختیار کرد.»

وی سپس به برخی از نکات در حوزه علوم فیزیکی اشاره کرد و گفت:

«این نکات پس از قرن‌ها مشخص می‌شوند و به عنوان حقایق علمی از آنها نام برده می‌شود. این حقایق چنان پذیرفته شده‌اند که به نظر نمی‌رسد برای تأیید آنها نیازی به اثبات صوری وجود داشته باشد. به‌طور خاص، یک نمایش ریاضی وار مبتنی بر "تئوری تجدیدپذیر" در شعر مولانا چنین است:

هر زمان نو می‌شود دنیا و ما
بی خبر از نوشدن اندر بقا»

می‌شود که از این بخش دوراه حل، اتفاق نظر نیروها در جهت یا علیه این ابداع، عرضه می‌گردد. در بخش دوم، گزارش مفصلی از برنامه‌های عملی و طرح‌های سنجیده‌ای که توسط مسئول منتخب سازمان ملل برای پیگیری موضوع گفت‌وگوی بین‌تمدنها، یعنی آقای "جیان دومنیکو پیکو" ارائه شده، مورد بررسی قرار می‌گیرد و در بخش سوم تأثیرات سازمان ملل بر موضوع گفت‌وگوی بین‌تمدنها و نیز دیدگاه‌های سازمان ملل در این خصوص بررسی می‌شود.»

افراسیابی سپس سخنان خویش را این‌گونه پی‌گرفت:

«این بخش، هم به تلاش‌های جاری برای تقویت دوباره سازمان ملل و هم به منافع کشورهای جهان سوم و دنیای اسلام و توجهات معطوف به یک گفت‌وگو جهانی اصیل می‌پردازد. در نتیجه گیری نیز

* پژوهشگر دانشگاه برکلی آمریکا.

نظام‌الدین فقیه آن‌گاه افزود:
«حیات یک جریان نوشونده و یک وقوع مستمر است. در حقیقت بر مبنای نظریه نو شدن و کاربرد میزان محاسباتی احتمال (که افاضه حیات خوانده می‌شود) مشخص می‌شود که طول عمر از نظر پیش‌بینی وقوع ریاضیاتی، مجموعه‌هایی از دفعات متوالی نو شدن است که به‌صورت یک فعل استمراری ظهور می‌یابد.»

کاهه لطف الله افراسیابی*

سخنران با اعلام این مطلب که فارغ از عمل سازمان ملل متحد در نام‌گذاری سال ۲۰۰۱ به‌عنوان سال "گفت‌وگوی تمدنها" و نیز توجه متفکران به آن، باید در پی آزمون اهمیت سیاسی - گفتمانی این اقدام مبدعانه سازمان ملل پس از جنگ سرد سازمان بود، گفت:

«در جهت چنین آزمونی سه راه در پیش گرفته شده است: ابتدا تاریخ مختصری از فعالیت‌های نشست عمومی سازمان ملل با توجه به گفت‌وگوی بین‌تمدنها ارائه

گردد. به‌ویژه پس از درگیری‌های یک قرن اخیر، بشریت در جستجوی تنفس هوای تازه است تا گفت‌وگو و رواداری را جایگزین فرهنگ خشونت بنماید.»

پس از این سخنان، نیلسن چنین ادامه داد که:

«بسیاری از جوامع دنیا می‌توانند اختلاف خود را حل کنند بدون آن که مجبور به خشونت شوند و یا احساس کمبود کنند. با توجه به از میان رفتن این موانع در دنیای معاصر، تقاضا برای گفت‌وگوی بین مذاهب از همه طرف احساس می‌شود.»

سید حسین سیف‌زاده**

آقای سیف‌زاده با مقایسه دو نظریه گفت‌وگوی تمدنها و برخورد تمدنها گفت:

«پس از جنجال بر سر برخورد

پیشنهاد‌های معینی برای پشتیبانی از اقدام مبدعانه سازمان ملل و نیز تقویت اثرگذاری این سازمان و اندیشه‌های مخرب دنیای معاصر مانند عدم مدارا، استبداد، ستم اقتصادی و موارد مشابه ارایه خواهد شد.»

یورگن نیلسن*

سخنران در ابتدای سخنرانی خود با اشاره به تأثیرات مذهب در زندگی گفت:

«در سایه خشونت و تبعیض موجود در قرن بیستم، دنیا در پی یافتن راهی برای زندگی مسالمت‌آمیز مذاهب و فرهنگهای مختلف می‌باشد. این نیاز در هیچ جای دیگری به اندازه مذاهب، بیشتر احساس نمی‌گردد. عاملی که در خلال چند صد سال گذشته همواره زمینه ساز برخوردها بوده است. در جنگهای منطقه بالکان، در جنگهای داخلی لبنان و درگیری نیم قرن اسراییل، حداقل به‌صورت‌هایی، از مذهب استفاده شده تا دلایل این درگیری‌ها توجیه

* مدیر کل مطالعات اسلام و روابط مسیحیان و مسلمانان در آمریکا.

** استاد علوم سیاسی و روابط بین‌الملل دانشگاه تهران.

می‌توان گفت که دو جمله از دو جهت فلسفی متضاد می‌باشند: بدبینی در برابر خوش بینی، دو توصیف و تعبیر روابط بشری در اندازه‌های جهانی.»

وی با توجه به اختلافهای فوق چهار پرسش را پیش کشید و گفت:

«سؤال اول، مربوط به قدرت توصیفی و تعبیری این نظریات است. سؤال دوم، به دلایل غایی این اختلاف نظرها می‌پردازد. در تفصیل این سؤال می‌توان به ارزیابی اعتباری هر یک از این راهکارها در واقعیت عینی پرداخت. سؤال سوم، مربوط به بررسی امکان اتخاذ شیوه‌هایی است که هر یک از این نگاههای جنجالی می‌توانند خود را تکمیل نمایند.»

وی سپس تحلیل توصیفی هانتینگتون و تفسیر او از روابط آتی از یک سو و نمونه خاتمی (که دورنمایی از آینده روابط بین‌المللی است) را مورد بررسی قرار داد و نهایتاً به مقوله تفاوت‌های فرهنگی این دو پیشنهاد پرداخت.

تمدنهای هانتینگتون، از گفت‌وگوی تمدنهای خاتمی در سراسر جهان استقبال شد. پیشنهاد خاتمی در برابر تحلیل آکادمیک هانتینگتون، به مثابه نظریه سیاست خارجی ایران پذیرفته شد. در هر دوی این نظریات دانشمندان، تمدن و فرهنگ اگر چه به صورت مفهوم ضمنی متناقض، ولی در واقع به یک معنا به کار گرفته شده‌اند. در نگاه بدبینانه هانتینگتون، چندگانگی‌های سیاسی، قومی و فرقه‌ای موجب بروز برخوردهای بین‌المللی می‌شود که آقای خاتمی، خوش بینانه با این نظریه مخالفت می‌ورزد. براین اساس، چندگونگی‌های گروه‌های فرهنگی لزوماً موجب برخورد نیستند. باید در این مورد شکرگزار عقل بشری و عشق بود که می‌توانند گفت‌وگو را جایگزین برخورد کنند.»

سخنران سپس ادامه داد:

«پس چنان که به نظر می‌آید، نظریات متضاد مذکور تنها در لحن با هم اختلاف ندارند بلکه بیشتر

شکست دشمنه‌ها" کاری از واحد هنری
معاونت پژوهشی - آموزشی مرکز اسلامی
انگلیس (گروه مولانا) بود.

پایان‌بخش این همایش در روز دوم،
مراسم ویژه ورزش باستانی همراه با
موسیقی اصیل ایرانی و نمایشنامه "روز

